

KÖTELEZŐ MŰVELTSÉG

Cikkekben, tanulmányokban nemegyszer találkozunk azzal a gondolattal, ahogy az erdélyi műveltség hivatását legigazibban úgy tölti be, ha csupán önjelét támogatja, a maga belső perspektívája mellett, saját íróival, tudósaival és művészeivel igyekszik kifejezésre juttatni vágyait, gondolatait és érzéseit. Ennek a gondolatnak le is szokták vonni a következményeit: nincs szükségünk nekünk semmiféle magasabb célzatú műveltségre. A háború utáni műveltséget váró közönség igényei ugyanis leegyszerűsödtek. Keressük meg az érintkezést ezzel a kezdetleges közönséggel, s minden másra való tekintet nélkül összpontosítsuk ide megfigyelt erőnk, a szellemi élet magasabb fokaira ráérünk majd akkor felszállni, mikor évtizedek hosszú munkájával a mai kezdetleges élvező tömegekből az árnyaltabb elméjű rétegeket kitermeltük.

Egy új és hangzatos extra Transsylvania non est vita-elmélet kezd így fokozatosan kifejlődni, mely annál veszedelmesebben érvényesülhet, mert a műveltség két tényezőjéről: a termelőtől s az élvezőtől csak a legkevesebbet kívánja, s így az embereknek éppen ahhoz a tulajdonságához szól, amelyet a szociológusok, mint a „legkisebb erő kifejtés természetes hajlamá”-t, az emberi társadalom (hagyományos bűnei közt szoktak emlegetni).

Abban, hogy erdélyi műveltségre van szükségünk, közöttünk s a kényelem elméletének hirdetői között semmiféle nézeteltérés nem lehet. Csak ennek a fogalomnak meghatározásában térnek el szempontjaink. Mi mai kisebbségi helyzetünkben az erdélyi műveltséget nem lefokozásnak, hanem ellenkezőleg, szellemi erőnk mennyiségben és minőségben való felfokozásának tekintjük. Nekünk ma az a műveltség is kevés

volna, amellyel Erdély a világháború előtt rendelkezett, pedig akkor még sűrű volt szellemi munkásainak rendje, egyetemmel és főiskolákkal rendelkezünk, s szellemi életünknek hivatalos szervei a legmesszebbmenő állami támogatásban is részesültek.

Az impériumváltozás a mi külön erdélyi műveltségünket egykori centrumától elszakította, s ezzel nemcsak létezésének alapföltételévé tette az általános műveltségi keretek önálló kiépítését, hanem, létjogunk és műveltségi küldetésünk igazolását is önmagunk s a világ szeme előtt úgyszólván egyes-egyedül reá bízta.

Ezek mellett a súlyos feladatok mellett vétek volna minden olyan hangzatos jelszóval előhozakodni, amely a magyar kisebbségi egyetemének kulturális erőforrásait bármily tekintetben is gyöngítené. Ma itt mindenkinek szem előtt kell tartania, hogy a színvonalas műveltség ránk nézve kapcsolatot jelent nyugat s küldetést kelet felé, míg a kizárólagosan provinciális szempontok nemhogy fokozatos előrehaladást, hanem a magyar 'műveltségi eszmény teljes alásüllyedését eredményezik. Menjen mindenki azon a mezsgyén, ahová hivatása szólítja, de ne felejtse el, hogy fent és lent is, városokban és falvakban, a szorosán vett Erdélyben éppen úgy, mint egyéb magyar kisebbségektől lakott vidékeken: jobban, mint valaha, *kötelező a műveltség*. Mi csak ezt az egy szempontot akarjuk hangsúlyozni. Előjog itt nem illet semmiféle helyi vagy európai viszonylatból származó műveltségi árnyalatot, ellenben mindnyájunknak oda kell hatnunk, hogy minden műveltségi törekvésünk a szellem szolgálatának felsőbbrendű harmóniájában találkozzék.